

IDENTITÁSUNKRÓL A SZOCIOLÓGUS SZEMÉVEL

A kárpátaljai magyarok azonosságtudatának kérdését több tudományos felmérés érinti. Ám ezek többsége kérdőívek kitöltésére alapozva ad képet a helyi magyarok identitásának jellemzőiről. Hires-László Kornélia frissen megjelent kötetének is a régióban élő magyarok identitása a tárgya, ám a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézetének fiatal kutatója száz mélyinterjú szövegelemzésére alapozza következtetéseit. Az ifjú szociológus könyvének lapjain számtalan idézet teszi hitelessé azokat a megállapításokat, melyeket a kutató a hús-vér emberekkel készített irányított beszélgetések alapján megfogalmaz. Az interjú ugyan sokkal szubjektívebb, mint a rendszerint zárt kérdéseket tartalmazó kérdőív, ám ugyanakkor a személyes véleményalkotásra, a mondandó árnyalására is jóval több lehetőséget biztosít. Éppen ezért *„Az öreg fát már nehéz kivágni”*: a nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben című kismonográfiaiban összetett, több rétegű, számos, egymástól látszólag független elemből építkező azonosságtudat jelenik meg. A kárpátaljai magyarok nemzeti azonosságtudatáról a könyv lapjain feltáruló kép Peer Gynt hagyományának egy másikra épülő rétegeit idézi, ám a kötet szerzőjével együtt őszintén reméljük, hogy Henrik Ibsen hőisével ellentétben a mi hagyomány rétegeinek lebontása után marad valami legbelül.

Az elemző szociológus rámutat, hogy a mai kárpátaljai magyarok azonosságtudatát leginkább az jellemzi, hogy ez az identitás nem államhoz, hanem egyfajta virtuális hazához és a szűkebb szülőföldhöz kapcsolódik. Magyaroságtudatunk meghatározásában olyan, szimbolikus szerepűvé vált tényezőknek jut meghatározó szerep, mint a közös anyanyelv, a minden magyar számára közös nemzeti kultúra, a vallás, a kollektív emlékezetben őrzött történelem sokszor tragikus sorsforduló, a mindennapok együtt megélt problémái, a nemzeti jelképek (például a Himnusz, a magyar trikolor). Ám az is kiderül a könyvből, hogy ez az identitás nem állandó, hanem egyfolytában alakuló, változó, s a változás folyamatait nagyon sok minden befolyásolja. Az egyik legerősebb befolyásoló tényező Magyarország és Ukrajna viszonya egymáshoz és a kárpátaljai magyarsághoz. A kettős állampolgárságról szóló eredménytelen magyarországi népszavazás például teljesen lerombolta a korábbi kormány Magyar igazolvánnyal és kedvezménytörvénnyel felépített pozitív hatásait, mint ahogyan erősen meghatározza a kárpátaljai magyarok azonosságtudatát az is, hogy az ukrán politikai

elit olyan feltételeket teremt az országban, melyek az ukrán nyelv magas szintű ismeretéhez kötik a társadalmi mobilitás, a boldogulás esélyeit, egyértelműen hátrányos helyzetbe hozva ezzel a kisebbségi polgárokat.

A kárpátaljai magyarok identitásának alakulására tehát egyszerre több tényező van hatással, s egyesek a magyar nemzeti identitás megtartása, mások azonban az asszimiláció irányába hatnak. Hogy végül kinél melyik irány lendül ki az inga, sok mindentől függ. Vannak például, akik az ukránosító törekvésekre a nemzeti identitás megerősítésével, daccal reagálnak, mások viszont úgy keresnek kiutat a nehéz helyzetből, hogy tudatosan vagy tudat alatt – például azzal, hogy az ukrán tannyelvű iskolát választják gyermekeik számára – a magyarságtudat (teljes vagy részleges) feladása mellett döntenek. S vannak persze olyanok is, aki e két szélsőség helyett valamilyen köztes megoldást választanak. Ám az bizonyos, hogy egyikünk sem vonhatja ki magát a társadalmi, politikai és gazdasági tényezők identitást és embert formáló hatásai alól.

Híres-László Kornélia könyve épp azt segít megérteni, hogy nincs egyforma és egységes nemzeti öntudat, nincs homogén, statikus, kőbe vésett nemzeti identitás, hanem emberek vannak, akik ki vannak téve a körülöttük zajló társadalmi, politikai és gazdasági események következményeinek, és nemzeti identitásuk alakulása részben attól függ, hogy ki vannak szolgáltatva a folyton változó körülményeknek. Ugyanakkor az is kiderül a kötetből, hogy a magyar nemzeti azonosságtudat megtartásában erős bástyát képez a nemzeti múlt, a régió történelme, a vallásos hit, az anyanyelv és kultúra jelentette közösség. Ezek hosszú távú megőrzése egyet jelenthet a magyar nemzeti identitás, azaz voltaképpen a magyar kisebbségi közösség megmaradásával Kárpátalján.

A kiadvány érdekes és értékes olvasmány lehet mindazok számára, akiknek nem közömbös a kárpátaljai magyar nemzetiség sorsának alakulása.

(HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA: „AZ ÖREG FÁT MÁR NEHÉZ KIVÁGNI”: A NEMZETI ÉS LOKÁLIS IDENTITÁS FAKTORAI AZ EZREDFORDULÓN A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉGBEN. UNGVÁR: POLIPINT, 2010. 124 LAP)

MOLNÁR ANITA